

Onderbouwing erfontwikkeling Fortmonderweg 21 Olst

Inhoud

1 Inleiding	6
1.1 Ligging van het erf op Fortmond	6
1.2 Aanwezige voormalige bedrijfsgebouwen op het erf Fortmonderweg	6
1.3 Het areaal grond behorende bij de Fortmonderweg 21	8
2 Beleidsinventarisatie	9
2.1 Het Nationale Natuurnetwerk.....	9
2.2 Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap	10
2.3 Zone ondernemen met natuur en water	12
2.4 Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving	12
2.5 Bestemmingsplan Uiterwaarden: terugbouwen op slooplocatie niet mogelijk.	13
3 Landschapsanalyse	14
3.1 Geomorfologie.....	14
3.3 Historie	18
3.4 Hoogte.....	20
4 Natuurontwikkeling Fortmonderweg 21.....	21
4.1 Huidig gebruik en ambitie	21
4.3 Verbeteren uitgangssituatie bodem	22
4.4 Ontwikkeling kruiden- en faunarijk grasland	22
4.1.1 Beheer en ontwikkeling van natuur vraagt om maatwerk.....	22
4.1.2 Uitgangspunten Kruiden- en faunarijk grasland.....	23
4.1.3 Doelen van het beheer:.....	23
4.1.4 Mogelijke knelpunten ontwikkeling kruiden en faunarijk grasland:.....	23

4.2 Ontwikkeling droog schraalland (stroomdalgrasland)	24
4.2.1 Beheer en ontwikkeling van natuur vraagt om maatwerk.....	24
4.2.2 Uitgangspunten droog schraalland	24
4.2.3 Doelen van het beheer:.....	24
4.2.4 Mogelijke knelpunten:.....	25
4.2.5 Gewenst beheer:	25
Herintroductie soorten.....	26
5 Inrichting erf	29

De rode stip betreft de locatie van het erf Fortmonderweg 21

1 Inleiding

Het erf Fortmonderweg 21 te Olst betreft een voormalig agrarisch bedrijf gelegen in de buurtschap Fortmond. Het agrarische bedrijf is, vanwege natuurambities en het graven van een hoogwatergeul in het kader van Ruimte voor de Rivier, ca 7 jaar geleden gestaakt op deze locatie en verplaatst naar elders. De huidige eigenaren van het erf en aanliggende gronden zijn voornemens het erf te verfraaien en nieuwe natuur te ontwikkelen. Naast de sloop van een landschapsontsierende schuur met een oppervlakte van ca 260 m², is initiatiefnemer voornemens 2 hectare nieuwe natuur te ontwikkelen, de asbest dakbedekking van de overige schuren te verwijderen, de schuren te verfraaien en het erf in te richten met streekeigen erfbeplanting en aandacht voor biodiversiteit. Als tegenprestatie voor genoemde kwaliteitsinvesteringen, wordt een woningbouwkavel ontwikkeld op de locatie Wellenberg 2 te Wijhe. In deze notitie worden de voorgenomen ontwikkelingen nader onderbouwd.

1.1 Ligging van het erf op Fortmond

De locatie Fortmonderweg 21 is gelegen in het buitengebied van Olst, in de buurtschap Fortmond. De buurtschap ligt midden in het natuurontwikkelingsgebied de Duursche Waarden, in een bocht van de IJssel tussen Deventer en Zwolle. Het is gelegen in de uiterwaarden (buitendijks). Fortmond is een bijzonder gebied, met bijzondere natuur- en cultuurhistorische waarden. Al decennia lang, is er vanuit verschillende beleidsdocumenten aandacht voor het behoud en het versterken van de bijzondere natuurwaarden van dit unieke uiterwaardengebied. Voorbeelden van reeds afgeronde projecten zijn Plan Ooievaar en de aanleg van een hoogwatergeul t.b.v. waterveiligheid, natuur en recreatie. Het grootste deel van Fortmond is aangewezen als Natura2000 gebied (Rijntakken (deelgebied Uiterwaarden IJssel)). De meeste gronden van Fortmond zijn ingericht als natuur en/of worden extensief beheerd. Het aantal agrarische bedrijven in het gebied is de afgelopen jaren sterk verminderd. Op dit moment zijn er nog maar twee agrarische bedrijven actief, waarvan het ene bedrijf zeer extensief is en het tweede bedrijf de gronden vrijwel allemaal binnendijks (buiten Fortmond) heeft liggen.

1.2 Aanwezige voormalige bedrijfsgebouwen op het erf Fortmonderweg

Op het erf is een aantal voormalige agrarische opstallen aanwezig, die grotendeels ten dienste staan aan het huidige gebruik. De schuren betreffen een kapschuur, welke in gebruik is als opslagruimte voor hout en materieel voor het beheer van de gronden, een kleine vee stalling en een carport met veranda. Deze schuren staan aan de noordwestzijde van het erf tegen de bosrand aan. Ze zijn vanaf de openbare weg niet tot nauwelijks zichtbaar. Naast deze nog in gebruik zijnde schuren is op het erf een voormalige varkensstal aanwezig. Deze stal met een oppervlakte van 260 m² staat direct achter de woonboerderij, is vanaf de openbare weg goed zichtbaar en landschap ontsierend.

Op de kapschuur na, zijn de opstallen voorzien van een asbest dakbedekking. Initiatiefnemer is voornemens de voormalige varkensstal met een oppervlakte van 260 m² te slopen. De overige op het erf aanwezige asbestdaken worden binnen deze ontwikkeling verwijderd en vervangen door een pannendak. De schuren worden verfraaid en landschappelijk ingepast.

Overzicht van de aanwezige bebouwing op de locatie Fortmonderweg 21 te Olst

1.3 Het areaal grond behorende bij de Fortmonderweg 21

Het areaal grond behorende bij het erf aan de Fortmonderweg 21, betreft 3,14 ha. Zie onderstaande afbeelding. Op dit moment zijn de gronden agrarisch in gebruik en ook als zodanig bestemd. Initiatiefnemer is voornemens 2 hectare van het totale areaal grond af te waarderen en om te vormen naar natuur. De resterende 1,14 hectare wordt, uitgezonderd het erf, ingezet ter ondersteuning van de natuurontwikkeling. Dit is inhoudelijk afgestemd met Frits Overweg medewerker van de provincie Overijssel.

De perceel nummers behorende bij het erf aan de Fortmonderweg betreffen OLS00 A 1848, A 1847 en A 1770

2 Beleidsinventarisatie

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij twee beleidsdocumenten gericht op natuurbeheer en -versterking. Deze beleidsdocumenten de basis vormen voor de natuurontwikkeling op de locatie Fortmonderweg 21. Overige beleidsdocumenten gericht op natuurbeheer en –ontwikkeling, laten we in deze notitie buiten beschouwing.

- Het Nationale Natuurnetwerk (voorheen Ecologische Hoofdstructuur)
- Natuurbeheerplan Overijssel

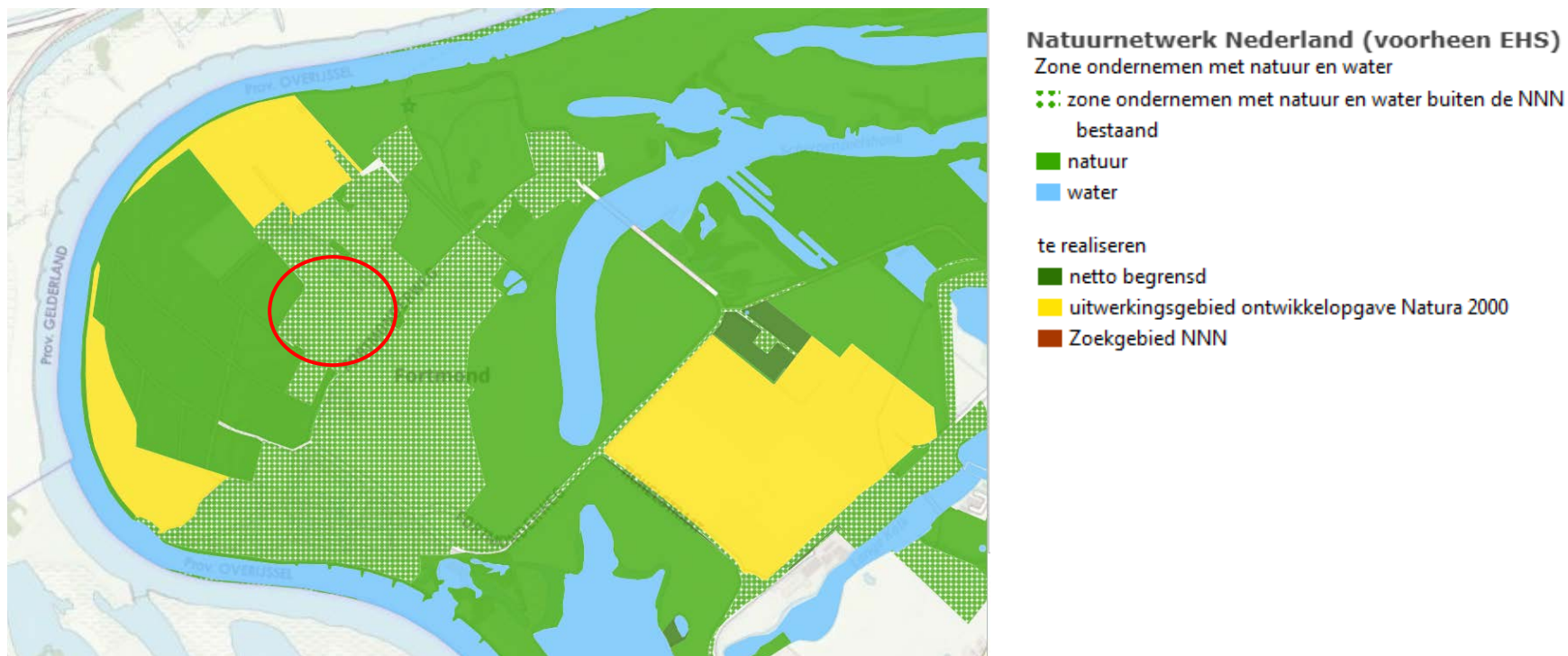
Verder gaat dit hoofdstuk in op de Zone Ondernemen met natuur en Water, de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving en is een toelichting gegeven op het vigerende bestemmingsplan.

2.1 Het Nationale Natuurnetwerk

Het realiseren en beheren van een samenhangend Natuurnetwerk Nederland (NNN), voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS), is een van de belangrijkste pijlers van het Nederlandse natuurbeleid. Het doel van het NNN is de achteruitgang van het areaal aan natuur en haar biodiversiteit te stoppen door een samenhangend netwerk van natuurgebieden te creëren. Dit wordt gedaan door natuurgebieden te vergroten en met elkaar te verbinden.

Uitbreiding met nieuwe natuur vindt plaats door verwerving van (landbouw)gronden of functiewijziging (grond met particulier beheer). Veelal moeten deze gronden ook worden ingericht zodat de nieuwe natuur zich in de gewenste richting kan ontwikkelen. Met de afspraken uit het Natuurpact van 2013 zijn de provincies verantwoordelijk voor het realiseren van het natuurnetwerk. De provincies hebben het NNN in 2013, door de bezuinigen die werden doorgevoerd onder minister Bleker, herijkt. Het natuurnetwerk was oorspronkelijk 728.500 hectare groot en is verkleind naar een omvang tussen de 600.000 en 700.000 hectare. De doelstelling is om in het NNN tussen 2011 en 2027 minimaal 80.000 ha nieuwe natuur te realiseren, waarvan de helft in 2011 nog verworven, danwel van functie moest veranderen.

Door de herijking maken, soms grote, delen van de vroegere EHS geen deel meer uit van het NNN. In de meeste provincies zijn natuur- en beheersgebieden die buiten het NNN (zijn komen te) liggen, toegevoegd aan provinciale groene netwerken. Provincies willen via deze weg, alsnog natuur ontwikkelen, omdat deze gronden die potentie hebben en een belangrijke aanvulling kunnen vormen op het NNN. In Overijssel zijn deze gronden aangeduid als zone ondernemen met natuur en water. De gronden behorende bij de Fortmonderweg 21, behoren ook tot de zone ondernemen met natuur en water.

Bron: atlas van Overijssel, Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS).

2.2 Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap

Gronden die binnen het NNN gelegen zijn en die nog niet zijn omgevormd naar natuur, kunnen wanneer ze op de kaart in het natuurbeheerplan van de provincie zijn opgenomen, met behulp van de subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL) worden omgevormd naar natuur. Deze subsidieregeling bestaat uit twee componenten: een vergoeding voor functieverandering en een vergoeding voor inrichting.

De gronden op de locatie Fortmonderweg 21 komen, omdat ze deel uitmaken van de zone ondernemen met natuur en water, niet in aanmerking voor SKNL subsidie.

Vergoeding voor functieverandering

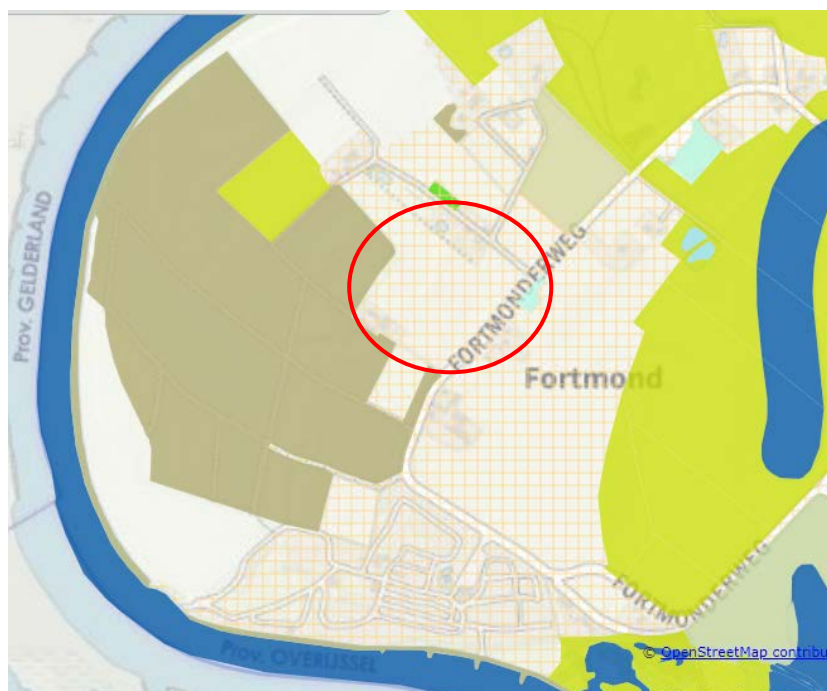
Omvorming naar natuur, betekent dat de grond een functieverandering ondergaat (van agrarische bestemming naar natuurbestemming). De waarde van de grond verandert door deze functieverandering. Deze waardedaling wordt voor 85% vergoed.

Vergoeding voor inrichting

Om landbouwgrond geschikt te maken voor natuur wordt een vergoeding gegeven voor de inrichting. Voorbeelden van inrichtingsmaatregelen zijn onder andere: een bos aanleggen, een poel graven of een natuurvriendelijke oever maken.

Beheer na inrichting

Nadat de gronden middels de SKNL regeling zijn omgevormd en ingericht als nieuwe natuur gelden er regels voor het beheer van de gronden. Zo mag er nog wel vee worden ingeschaard en mag er beperkt ruige stalmest worden aangebracht op het land. Dit alles met als doel de natuurdoelen te ondersteunen en de natuurwaarden te versterken. Voor het beheer gelden standaard vergoedingen.

Beheertypenkaart

Leefgebied agrarisch natuurbeheer

- Open grasland Weidevogelbeheer kritische soorten
- Open grasland Weidevogelbeheer niet-kritische soorten
- Open akkergebied / Open grasland Weidevogelbeheer niet-kritische s
- Droge dooradering
- Leefgebied categorie water

Natuur Beheertypen

- N01.03 Rivier- en moeraslandschap
- N02.01 Rivier
- N03.01 Beek en Bron
- N04.01 Kranswierwater
- N04.02 Zoete Plas
- N04.04 Afgesloten zeearm
- N05.01 Moeras

2.3 Zone ondernemen met natuur en water

De Zone Ondernemen met Natuur en Water (ONW) richt zich op het realiseren van een robuust en samenhangend netwerk van gebieden met natuur-, water- en landschappelijke kwaliteit. Het accent ligt op natuur die, naast biodiversiteit, betekenis heeft voor mensen en bijdraagt aan hun welzijn en welvaart. Om dit mogelijk te maken, biedt de provincie ruimte aan de groeiende groep betrokken ondernemers en bewoners die zelf willen ondernemen met natuur en water.

Investerings ten behoeve van ontwikkelingen binnen de 'Zone Ondernemen met natuur en water' moeten gericht zijn op natuur, water en landschap. Binnen de Zone ONW buiten het natuurnetwerk is naast natuur, ruimte voor economische dragers die in harmonie met de natuur-, water- en landschappelijke kwaliteiten plaats kunnen vinden.

De gronden aan de Fortmonderweg 21 zijn gelegen binnen de zone ondernemen met natuur en water. Provincie stimuleert particuliere natuurontwikkeling op deze gronden, via bijvoorbeeld de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving. 3 juli 2019 heeft de provincie in een gesprek bevestigd dat zij positief staat tegenover het ontwikkelen van nieuwe natuur op deze locatie. Ook heeft zij bevestigd dat deze gronden goede potentie hebben voor natuurontwikkeling. Om een realistisch beeld te krijgen van de financiële investering die hiermee gemoeid is, wordt voor de locatie Fortmonderweg wel gebruik gemaakt van de berekeningssystematiek van de SKNL. 31 juli heeft een vervolgesprek plaatsgevonden met Frits Overweg, waarin deze plannen verder zijn uitgewerkt. De resultaten van dit overleg zijn verwerkt in deze notitie.

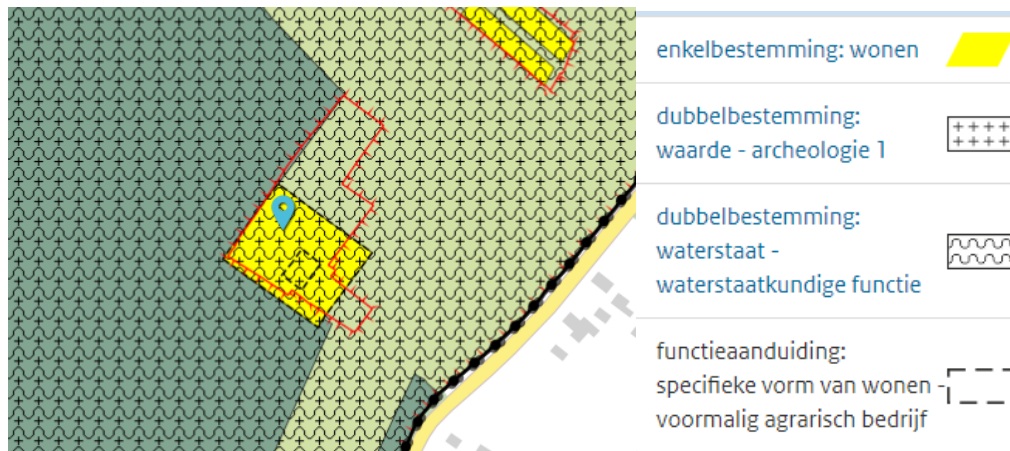
2.4 Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving

Voor de ontwikkelingen aan de Wellenberg 2 en de Fortmonderweg 21 wordt de Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving toegepast. De ontwikkelingsruimte die men krijgt dient in evenwicht te zijn met investeringen (prestaties) in de ruimtelijke kwaliteit. Bij ruimtelijke ontwikkelingen, waarbij de KGO van toepassing is geldt in de zone ONW geldt een specifieke toepassing van de KGO: initiatieven moeten gericht zijn op realisatie van natuur-, water- en/of landschapskwaliteit. De provincie ziet ruimtelijke ontwikkelingen in relatie met de KGO dus als kans om nieuwe natuur te ontwikkelen binnen de zone ONW.

Initiatiefnemer is voornemens 2 hectare grond om te vormen naar nieuwe natuur. De overige 1,14 hectare wordt, exclusief het erf, ingezet ter ondersteuning van de natuurontwikkeling. Naast de ontwikkeling van natuur wordt de varkensschuur met een oppervlakte van 260 m² gesloopt, worden de overige op het erf aanwezige asbestdaken vervangen door pannendaken, worden de overige schuren verfraaid en wordt het erf geheel landschappelijk ingepast met extra aandacht voor het verhogen van de biodiversiteit.

2.5 Bestemmingsplan Uiterwaarden: terugbouwen op slooplocatie niet mogelijk.

Het erf aan de Fortmonderweg 21 valt onder het bestemmingsplan Uiterwaarden. Het erf heeft de bestemming wonen met de dubbelbestemmingen waarde-archeologie 1 en waterstaat-waterstaatkundige functie en waarde-archeologie 1. De overige gronden hebben de bestemming agrarisch met waarden en de dubbelbestemmingen waarde-archeologie 1 en waterstaat-waterstaatkundige functie en waarde-archeologie 1. De bestemming waterstaat-waterstaatkundige functie is bedoeld voor bescherming van de waterstaatkundige functie van de IJssel en de uiterwaarden. Deze bescherming komt voort uit de in het Barro opgenomen beleidsuitgangspunten en regelingen. Ter bescherming hiervan is een regeling in de bestemming opgenomen wat een verbod op uitbreiding van bebouwing geeft. Zie hiervoor hoofdstuk 2, artikel 15 van de regels behorende bij het bestemmingsplan Uiterwaarden (vastgesteld 18-12-2017). Omdat het ontwikkelen van een woningbouwkavel vanuit het bestemmingsplan niet mogelijk is, wordt de woningbouwkavel ontwikkeld op locatie Wellenberg 2 te Wijhe.

Bron: ruimtelijkeplannen.nl, uitsnede bestemmingsplan Uiterwaarden

3 Landschapsanalyse

3.1 Geomorfologie

Geomorfologie is de wetenschap die de vormen van het landschap en de processen die bij het ontstaan daarvan een rol spelen of hebben gespeeld, bestudeert. Het landschap van de locatie Fortmonderweg is sterk bepaald door de invloed van de IJssel.

Het rivierenland is gevormd door het stromende water van de rivieren en is vastgelegd door mensenhanden. Het stromende rivierwater vervoert klei, zand en grind. Komt het water tot rust, dan zinken deze materialen naar de bodem: het zware grind het eerst, dan zand en als laatste de lichte kleideeltjes. In het riviereengebied worden sedimenten voortdurend afgezet en weer opgeruimd.

Nederlandse rivieren hebben een brede bedding die zich in grote bochten een weg door het landschap banen. De meanderende loop is het gevolg van het vlakke land met weinig hoogteverval. Rivieren stromen daardoor traag en krijgen in natuurlijke situaties de kans om sterk in de breedte uit te wijken. In de buitenbochten stroomt het water sneller en kalft de oever af, in de binnenbochten is de stroomsnelheid juist lager en kunnen zand en klei bezinken. Daardoor verplaatsen de meanders zich constant en bochten ze uit in steeds grotere lussen. Uiteindelijk doorsnijdt de rivier zijn eigen lus. Terwijl de rivier via de sterk ingekorte route doorstroomt, blijft de lus als een dode rivierarm in het landschap achter. In zo'n dode rivierarm, die vaak de vorm heeft van een hoefijzer, staat het water stil. Bij hoogwater kan hij echter weer in contact komen met de rivier. Na verloop van tijd raakt een dode rivierarm opgevuld met sedimenten en verlandt. Mensen die binnen een afgesneden rivierarm leven, komen dan tijdelijk op een eiland te wonen. Fortmond is hier een voorbeeld van.

De grofste sedimenten, bijvoorbeeld zand, worden in vrij sterk stromend water afgezet. We vinden zand veelal terug in/op de oeverwallen. Oeverwallen worden nog steeds gevormd en bevinden zich in de zone direct langs de rivier. Het zijn langgerekte zandige ruggen die door de rivier zelf worden opgeworpen tijdens overstromingen. Overstromingen brengen jaar op jaar nieuw zand aan, waardoor de oeverwallen steeds hoger groeien. Bij laagwater kan zand van de oeverstrandjes geblazen worden. De oeverwallen remmen de wind af waardoor deze het zand loslaat. Zo kunnen op de oeverwallen kleine rivierduintjes gevormd worden. Alles bij elkaar ontstaat zo een natuurlijk dijkje. Een rivier die zijn bedding verlegt kan de oeverwallen weer opruimen. Het zand belandt weer in de rivier en wordt gebruikt om elders nieuwe oeverwallen te maken. Veel oeverwallen ontsnappen echter aan dit lot. Ze blijven in het landschap liggen en werden al vroeg uitgekozen als ideale plekken om te wonen. Deze 'stroomruggen,' zoals oeverwallen langs verdwenen rivierlopen worden genoemd, zijn de vroegstbewoonde delen van het riviereengebied.

De IJssel is ter hoogte van Fortmond een sedimenterende rivier. Hier heeft zij een eigen stroomgordel gevormd met aan weerszijden van de bedding zandige oeverwallen en lager gelegen kleiige komgronden. De vorming van een patroon van meanderruggen en geulen is typisch voor een meanderende rivier als de IJssel. De duidelijkste vormen zijn te vinden in de huidige binnenbochten van de rivier; het oppervlak is hier van nature zeer onregelmatig. Geomorfologisch zijn de volgende verschijningsvormen van toepassing voor de gronden aan de Fortmonderweg.

2R11 Geul van meanderend afwateringsstelsel

Bij een meanderende rivier ten dele dichtgeslibde geulen. Ze stammen veelal uit het laatste deel van het Pleistoceen. (donkergroen op onderstaande afbeelding)

4L15 Meanderruggen en geulen in uiterwaard

Door het meanderen van een rivier kunnen boogvormige terreinverheffingen (oeverwallen) en laagten ontstaan. Soortgelijke vormen kunnen ontstaan door periodieke verschillen in erosie van de buitenbocht of in aanvoer en afzetting van materiaal aan de binnenbocht van een rivier. (lichtgroen op onderstaande afbeelding)

Uitsnede geomorfologische kaart. De lichtgroene kleur betreft 4115, de donkergroene 2R11

3.2 Bodem

ZD20A: kalkhoudende duinvaaggronden, fijn zand

Duinvaaggronden vertonen, afgezien van een schrale bouwvoor, een micropodzol of enkele humeuze laagjes, weinig tekenen van bodemvorming. Op de zandkorrels bevindt zich een dun laagje ijzerhoudend materiaal (ijzerhuidjes). In hoge stuifzandkopjes en duinen kunnen de ijzerhuidjes tot op grote diepte voorkomen.

RN52A: kalkhoudende poldervaaggronden, zavel, profielverloop 2

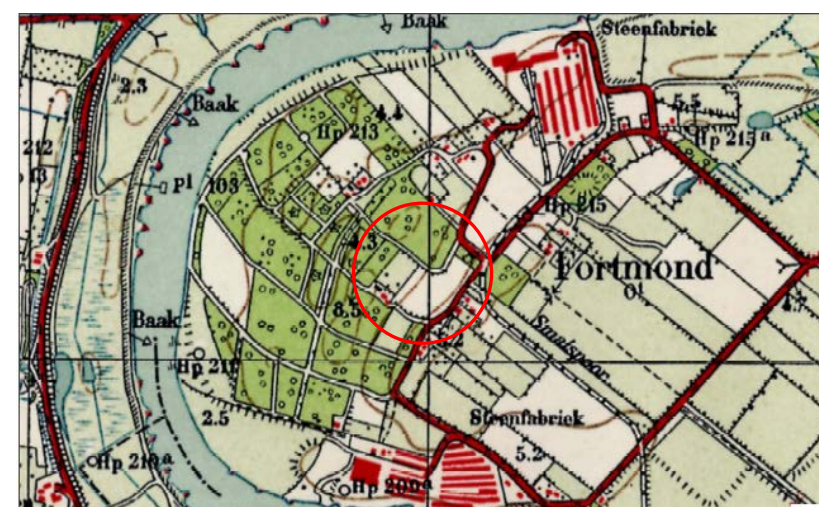
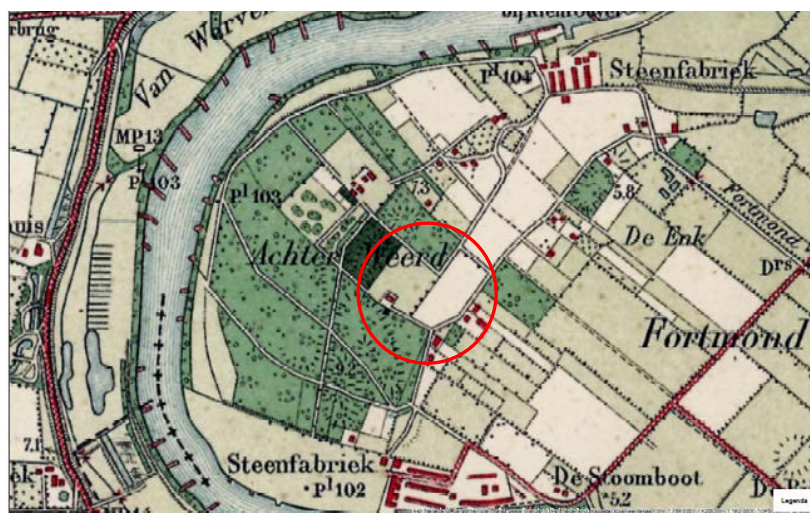
Ze behoren tot de hydrokleivaaggronden: het zijn zavel- en kleigronden waarin periodieke hoge grondwaterstanden kunnen voorkomen. Ze hebben geen veen binnen 80 cm en geen donkere bovengrond. Het is de meest voorkomende subgroep in Nederland: zij omvat alle komgronden en vrijwel alle jonge zeekleigronden.

Poldervaaggronden kunnen zowel een zware als een lichte textuur hebben. In de ondergrond kunnen klei- en zandlagen voorkomen. Het stadium van ontkalking kan zowel beginnend als vergevorderd zijn. De gronden kunnen daardoor zowel kalkrijk als kalkloos zijn. In poldervaaggronden heeft reeds enige bodemvorming plaatsgevonden. De gronden zijn geheel *gerijpt*.

Uitsnede bodemkaart. De lichte kleur betreft ZD20A, de groene RN52A

3.3 Historie

Linksboven historische kaart vab 1850, rechtsboven 1900, linksonder 1920, rechtsonder 1950

Het rivierengebied heeft veelal vruchtbare bodems die liggen op de nutriëntrijke rivierafzettingen. Stroomruggen werden al in de prehistorie bewoond en gebruikt als akkergrond. Veel akkercomplexen op de stroomruggen zijn in het verleden beplant met fruitbomen. In de periode 1960-1970 nam de fruitteelt af, werden veel hoogstamboomgaarden geroid en kwam er grasland voor in de plaats.

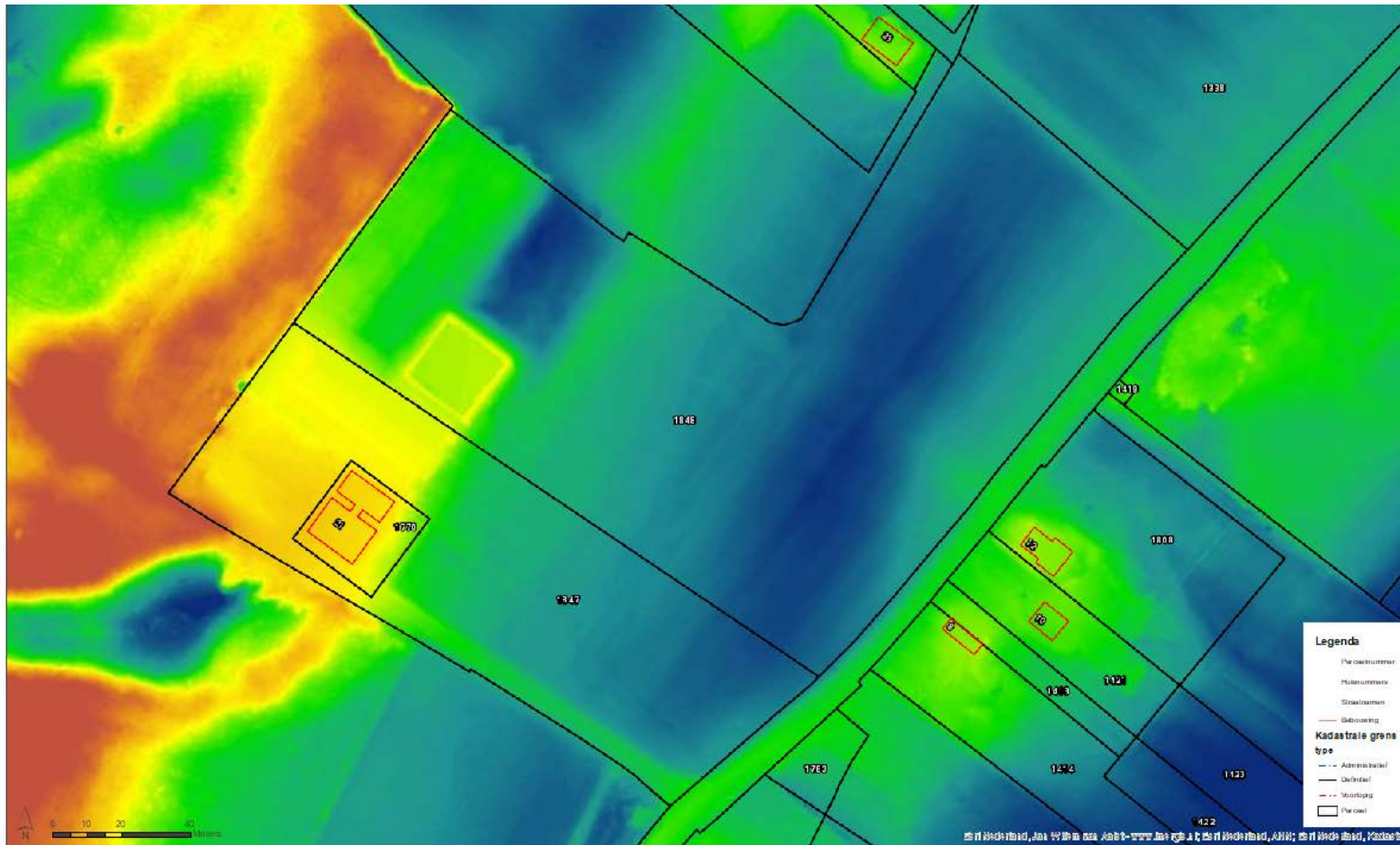
Kleiwinning op Fortmond

Het rivierengebied vormt een belangrijke bron van delfstoffen. Klei uit de uiterwaarden en komgronden wordt gebruikt voor de productie van baksteen. In 1828 werd een steenfabriek gevestigd op de plaats waar al veel langer stenen van rivierklei uit de uiterwaard werden *geticheld* in veldovens. De eerste echte steenfabriek op deze plek werd in 1828 gebouwd. Decennia later, in 1889, werd de N.V. Steenfabriek Fortmond opgericht. Dit bedrijf liet de nu nog zichtbare ovens in 1919 en 1920 bouwen. Arbeiders en kolen werden in door paarden getrokken wagens aangevoerd via een klein smalspoor. In 1922 werden nieuwe, door locomotieven bereden spoorlijntjes aangelegd naar nieuwe kleiputten. In 1976 moest de fabriek sluiten na een saneringsronde die de overcapaciteit in deze bedrijfstak moest verminderen. Steenfabriek het Haasje was de tweede steenfabriek die aanwezig was op Fortmond. Steenfabriek 't Haasje heeft nooit een kleilijn gehad, want de klei werd daar per schip aangevoerd. Ook van deze steenfabriek zijn de restanten nog aanwezig (op camping 't Haasje).

Zandwinning op Fortmond

Naast klei werd er ook zand gewonnen op Fortmond. Zand wordt gebruikt om beton en kalkzandsteen van te maken. Daarnaast wordt het gebruikt als ophoogzand bij de aanleg van wegen en woonwijken. Rivierzandkorrels hebben een hoekige vorm, in tegenstelling tot Noordzeezand, dat meer rond is. Door hun hoekige vorm kunnen rivierzandkorrels zeer dicht op elkaar 'plakken'. Daardoor is dit type zand geschikt als vormzand voor ijzergieterijen en voor het modelleren van zandsculpturen. Op de hoogtekaart is te zien dat een deel van de gronden van de Fortmonderweg zijn afgegraven ten behoeve van de zandwinning.

3.4 Hoogte

Op de hoogtekaart is te zien dat de grond vergraven is. Ter hoogte van het erf is grond opgebracht om de meandergeul (zie geomorfologie) te verwijderen en een geschikte woonplek te krijgen. Ook zijn er nog diverse verkleuringen in de hoogtekaart met abrupte overgangen aanwezig die duiden op grondafravingen ten behoeve van zandwinning. Dat er sprake is geweest van zandwinning is bevestigd door de voormalige eigenaar van het erf.

historie). Op dit moment is de grond op verschillende plekken behoorlijk verdicht, en is het bodemleven maar in beperkte mate aanwezig. Het aantal (gras) soorten is op dit moment beperkt. Deze uitgangssituatie is besproken met Frits Overweg van de provincie Overijssel op 31 juli 2019.

Advies is om de natuurambities langzaam te ontwikkelen en eerst te zorgen voor een goede uitgangssituatie van de bodem. In eerste instantie richten wij ons op de ontwikkeling van kruiden en faunarijk grasland. Indien dit stadium is bereikt richten wij ons op de ontwikkeling van droog schraalland. Het eindbeeld wordt uiteraard mede bepaald door de potenties van de gronden. In veel situaties kan het perfecte droog schraalland niet worden geëvenaard en is er sprake van een overgangssituatie.

4.3 Verbeteren uitgangssituatie bodem

De provincie hanteert geen harde voorschriften voor het beheer, omdat elk perceel haar eigen kenmerken, kwaliteiten en uitdagingen kent. Zoals hierboven al vermeld is de bodem op de locatie Fortmonderweg op dit moment behoorlijk verdicht, is er weinig bodemleven en is het aantal soorten beperkt. Advies van de provincie (Frits Overweg) is om eerst de basis van de percelen op orde te krijgen. Daarom richten wij ons de eerste jaren richten op het verbeteren van de bodemkwaliteit. Dit wordt gedaan door het experimenteren met verschillende maatregelen: aanbrengen ruwe mest (organische bemesting) champost, chopperen, steenmeel en kalk om het bodemleven en de bodemstructuur te herstellen. Het beheer bestaat verder uit beweiden. Kruiden- en faunarijke graslanden zijn vegetaties van vrij voedselrijke omstandigheden, maar de productiviteit kan sterk verschillen. De intensiteit van het beheer moet worden afgestemd op de vegetatieproductie. Seizoensbeweiding is mogelijk, waarbij de dichtheid kan variëren (tot ca. 1,5 GVE/ha). Kleinschalige structuurvariatie kan ontstaan door de veedichtheid permanent te verlagen, of door delen permanent of tijdelijk uit te rasteren (bijv. slootkanten of randen langs bos of struweel). Ook wisselingen in begrazingsdruk kunnen bijdragen aan de structuurvariatie.

4.4 Ontwikkeling kruiden- en faunarijk grasland

4.1.1 Beheer en ontwikkeling van natuur vraagt om maatwerk

Dit beheerplan beschrijft wat in het algemeen aan beheermaatregelen nodig is om het beheertype Kruiden en faunarijk grasland te ontwikkelen en in stand te houden. Lokaal bezien kan, door specifieke lokale omstandigheden, een aangepast beheer noodzakelijk zijn.

De tijd die nodig is om soortenrijk grasland te ontwikkelen hangt af van factoren als grondsoort, vochttoestand en aanwezigheid van voldoende zaden. In zeer natte en zeer droge situaties gaat de ontwikkeling het snelst. Voor schraallanden, is meer dan 10 jaar ontwikkeltijd nodig vanaf de uitgangssituatie Engels raai-grasland. Geduld, aandacht voor het perceel en doorzettingsvermogen zijn hierbij noodzakelijk.

4.1.2 Uitgangspunten Kruiden- en faunarijk grasland

In kruiden- en faunarijk grasland domineren grassen, maar hebben kruiden ook een vrij groot aandeel (> ca. 20%). Naast voedselrijkere grassoorten (als Engels raaigras, ruw beemdgras) en gestreepte witbol, komen ook minder voedselrijke grassen voor als gewoon reukgras, rood zwenkgras en gewoon struisgras. De verschillende grassoorten groeien gemengd en de kruiden komen verspreid voor, niet alleen in haarden van één soort. Vaak is het aandeel laag bij de grond groeiende planten en rozetplanten groot (zoals madeliefje, vertakte leeuwentand, witte klaver, gewone brunel). Andere soorten die veel voorkomen zijn o.a. kamgras, rode klaver, veldgerst, timoteegras, vertakte leeuwentand, smalle weegbree en scherpe boterbloem.

Goed ontwikkelde kruiden- en faunarijke graslanden hebben een gevarieerde structuur. Er is een afwisseling van kortere en langere vegetatie, ruigere delen en meer open plekken, en soms ook drogere en nattere delen. Ook is er een afwisseling van grassen en kruiden. De vegetatie is niet te dicht en de strooisellaag is dun, zodat zaad kan kiemen en jonge planten zich kunnen ontwikkelen. Van de kwalificerende soorten voor dit natuurstype – zowel planten als dagvlinders - komen er meerdere geregeld voor.

Het beheer van kruiden- en faunarijk grasland bestaat meestal uit vrij extensief beweiden, en soms uit hooien met na-weiden. Bij beweiden is de kans op een meer gevarieerde structuur groter dan bij maaien. Het betreft matig voedselrijke vegetaties, die doorgaans niet bemest hoeven te worden. Als de omstandigheden te voedselarm worden kan incidenteel, bij uitzondering (al dan niet pleksgewijs), licht bemest worden met ruige stalmest. Vanuit de instandhouding van het beheertype bezien gaat het hierbij om heel kleine hoeveelheden. Om verzuring tegen te gaan kan, bij uitzondering, ook bekalking toegepast worden.

4.1.3 Doelen van het beheer:

- Verbeteren bodemleven en bodemstructuur
- Zorgen voor een kruidenrijke vegetaties en tegengaan van strooiselophoping, verruiging en verbossing,
- Zorgen voor kleinschalige structuurvariatie, om ruimte te bieden aan allerlei diergroepen (dagvlinders en andere insecten, reptielen, vogels e.d.),

4.1.4 Mogelijke knelpunten ontwikkeling kruiden en faunarijk grasland:

- Ontstaan van dichte, eenvormige vegetaties die weinig kruidenrijk zijn. Ze worden vaak gedomineerd door enkele soorten (bijv. kweek, kroppaar, rietgras, gestreepte witbol). Zie ook onder niveau 3, Herstelbeheer;
- Ongewenste of overmatige groei van boom- en struikvormende soorten. In ieder geval bij een oppervlakteaandeel van ca. 20% of meer;
- Te schrale of zure omstandigheden; verzuring leidt op droge gronden tot dominantie van zwenk- en struisgrassen of witbol.

4.2 Ontwikkeling droog schraalland (stroomdalgrasland)

4.2.1 Beheer en ontwikkeling van natuur vraagt om maatwerk

Indien de vegetatie voldoet aan de kenmerken voor Kruiden en Faunarijk grasland, worden maatregelen getroffen om te achterhalen of het mogelijk is de gronden verder door te ontwikkelen tot droog schraalland. Deze paragraaf beschrijft wat in het algemeen aan beheermaatregelen nodig is om het beheertype droog schraalland (stroomdalgrasland) te ontwikkelen en in stand te houden. Lokaal gezien kan, door specifieke lokale omstandigheden, een aangepast beheer noodzakelijk zijn. Zoals in de inleiding van dit hoofdstuk al is vermeld: het eindbeeld wordt uiteraard mede bepaald door de potenties van de gronden. In veel situaties kan het perfecte droog schraalland niet worden geëvenaard en is er sprake van een overgangssituatie.

4.2.2 Uitgangspunten droog schraalland

De stroomdalgraslanden zijn te vinden op de van nature hogere terreingedeelten van de riviersystemen, zoals oeverwallen, stroomruggen, rivierduinen en op oude terrasranden. De Nederlandse stroomdalgraslanden zijn soortenrijke, relatief open, grazige begroeiingen op droge of matig droge, voedselarme, zandige of zavelige en veelal kalkhoudende groeiplaatsen langs de rivieren. De bodem bestaat meestal uit zand.

Vanouds werden de stroomdalgraslanden een of twee keer per jaar kortstondig overstroomd, met uitzondering van de graslanden op hoge locaties, zoals hoge rivierduinen of de kruin van de winterdijk. De overstroming voorkomt sterke verzuring, bovendien wordt een groot deel van het strooisel afgevoerd met het water. Soms is een incidentele aanrijking met baserijk rivierwater via de wortelzone al voldoende om stroomdalgrasland optimaal te houden. De belangrijkste sturende processen bij ontstaan en behoud van stroomdalgraslanden in een natuurlijke situatie zijn begrazing, rivierdynamiek (overstroming, zandafzetting, erosie), winddynamiek (nodig voor rivierduinvorming) en ijsgang. Overstroming van de gronden vindt in de huidige tijd vrijwel nooit meer plaats.

Droog schraalland omvat open, droge, laagproductieve, kruidenrijke, grazige vegetaties op droge lemige zandgronden en rivierduinen. Het gaat om heischrale graslanden en kalkgraslanden. Naast soortenrijke korte vegetaties zijn ook overgangen met zoomvegetaties en struwelen (met o.a. sleedoorn, rozen of jeneverbes) van belang voor de hier vaak aanwezige hoge soortenrijkdom. Ze zijn van belang voor verschillende soortgroepen: vaatplanten, paddenstoelen, mossen, vlinders, sprinkhanen en andere insecten.

4.2.3 Doelen van het beheer:

- A. Laagproductieve vegetatie met minimaal 60% lage grassen en kruiden met een hoog aandeel kortlevende soorten van open en droge grond.
- B. Aanwezigheid van structurelementen: open grond, heide, ruigte, struweel of bosjes. Maximale bedekking gezamenlijke elementen 40% en per element 20%. Daarnaast zijn bultvormige nesten van mieren zeer waardevol.

4.2.4 Mogelijke knelpunten:

1. Verruiging (hogere vegetatie met minder (kenmerkende) soorten);
2. Vergrassing (dominantie van grassen zoals gewoon struisgras en bochtige smele op de zandgronden, duinriet en glanshaver in stroomdalgraslanden en gevinde kortsteel in kalkgraslanden);
3. Verhouting (te sterke (>20%) opslag van bomen, struiken en braam);
4. Vervilting (ontstaan van dikke laag oud gras) van de vegetatie;
5. Afname structurelementen door maaibeheer of te intensieve begrazing.

4.2.5 Gewenst beheer:

Het beheer van droog schaalland bestaat uit een combinatie van onderstaande maatregelen:

Begrazing

Begrazing is het gebruiken van grazers als schapen, geiten, paarden of runderen. Voor droge schraallanden in goede staat, is het de meest geschikte beheervorm omdat de variatie in vegetatiestructuren en het microreliëf worden behouden of versterkt en 'vervilting en vermossing' wordt voorkomen. De afvoer van nutriënten (verschraling) is bij begrazing echter gering vergeleken bij maaien en afvoeren. Begrazen zorgt voor afvoer van biomassa en nutriënten, vermindert strooiselophoping en gaat vervilting tegen. Voor de gronden wordt gekozen voor de volgende vorm van begrazing:

Begrazing in omrasterde percelen waarbij de dieren een bepaalde tijd in een perceel verblijven en dan naar een ander perceel worden verplaatst. Hierbij kan goed op graasdruk worden gestuurd. Stroomdalgraslanden in uiterwaarden worden in veel gevallen matig extensief begraasd door landbouwvee in het groeiseizoen (april-november). Het gaat dan om jonge of 'droge' koeien of paarden waarbij geen tot weinig bemesting met stalmest plaatsvindt. Oude landbouwrassen zijn voor dit beheer goed geschikt. Voor stroomdalgrasland is het belangrijk dat de vegetatie kort de winter in gaat. Daarom is ook bij een maaibeheer, nabeweiding tot aan de winter gunstig. Het is het terrein het groeiseizoen kort begraasd in te laten gaan, zodat er licht op de bodem komt, waardoor ontkieming kan plaatsvinden.

Maaien

Maaien en afvoeren zorgt voor afvoer biomassa en nutriënten, vermindert strooiselophoping en gaat vervilting tegen. Stroomdalgraslanden die achteruit zijn gegaan door een gebrek aan beheer hebben vaak nog wel het vermogen zich enigszins te herstellen door het in maaibeheer nemen of over te gaan tot extensieve beweiding. De kans op herstel is groter naarmate er meer soorten van het stroomdalgrasland aanwezig zijn en naarmate er minder stapeling van organisch materiaal en verzuring heeft plaatsgevonden.

Herintroductie soorten

Een knelpunt in herstelbeheer is de terugkeer van soorten. Dat heeft verschillende oorzaken: de korte levensduur van de zaadvoorraad in de bodem, het geringe verspreidingsvermogen van de bedreigde plantensoorten, en de geïsoleerde positie van de natuurterreinen in het Nederlandse landschap. In zulke situaties is herintroductie van plantensoorten een optie via uitzaaien van vitale zaden uit grote populaties op plekken waar is geplagd en de bodemchemie reeds voldoende hersteld is. Dit gaat ook op de ontwikkeling van droog heischraal grasland en kalkgrasland na adequate ontgroning. Een andere optie is het uitleggen van vers maaisel uit een soortenrijk 'donorgebied'. Wanneer dit ook als doel heeft om diersoorten te herintroduceren moet het maaisel zo snel mogelijk na maaien en zonder het samen te persen worden overgebracht naar het doelgebied. Echter ook voor het overbrengen van plantensoorten is het gebruik van vers maaisel en directe toediening na maaien een vereiste. Dit heeft op voormalige landbouwgrond geleid tot sterk versnelde ontwikkeling richting doelvegetatie. Recent is ook gebleken dat voor de ontwikkeling van droog heischraal grasland op voormalige landbouwgrond het enten met bodem samen met toevoeging van vers maaisel nauwelijks tot betere ontwikkeling leidt in vergelijking met alleen additie van vers maaisel (eventueel verrijkt met vitale zaden van zeldzame soorten). De vestiging van stroomdalplanten in stroomdalgrasland wordt sterk bevorderd indien zand wordt bijgemengd uit een stroomdalgrasland met een zaadbank, want dan kunnen soorten uit die zaadbank ontkiemen. Een andere optie herstel van grazige lijnvormige elementen (bermen en taluds) als verbindingszones.

FASE	GRASLANDTYPE	OPBRENGST	MAATREGELEN			DUUR	LANDBOUWKUNDIGE GEBRUIKSMOGELIJKHEDEN					
			Mesten	Maaien	Weiden		Jaren*	Vorm	s	Energie	Eiwit	Toepassing
0	ENGELS RAAI-GRASLAND	> 10 ton	niet	2 (3) sneden 1: 2 ^e helft mei kort de winter in	niet (NW*)	1-2	kuil/hooi	1 2	> 850 800-850	60-70	melkvee mesten stieren	
1	GRASSEN MIX	8-10 ton	niet	2 sneden 1: 2 ^e helft mei	niet (NW)	1-2	kuil/hooi	1 2	750-850 700-750	50-70	melkvee mesten stieren	
	NAT – grondwater		niet	eind mei	NW		weidegras	750-850				
	NAT - overstrooming		niet	niet mogelijk	< 500*							
2	DOMINANT-STADIUM (te vermijden)	6-8 ton	niet	eind mei- begin juni	NW	2-3	kuil/hooi	1 2	600-750 600-700	40-50	melkvee* zoogkoeien jongvee	
3	GRAS-KRUIDEN-MIX	5-7 ton	niet	(a) 2 sneden 1: juni (b) 1 snede	niet NW	2-4	kuil/hooi	1 2	550-700 500-600	35-40	melkvee* zoogkoeien, jongvee droogstaand vee	
	Instandhouden		≤ 50kgN*									
	NAT - overstrooming		niet	niet mogelijk	< 300*		eindfase	weidegras	600-700			35-40
4	BLOEMRIJK GRASLAND A. Bont hooiland	3-6 ton	niet	2 sneden 1: na half juni	niet	4-8	hooi		450-600	30-40	melkvee* zoogkoeien, ouder jongvee droogstaand vee paarden, strooisel	
	B. Bonte kamgrasweide		niet	1 snede	NW		hooi	1	450-600			30-40
	Instandhouden (K)		≤ 25kgN*	zie blz. 16, 24, 27 en 46			eindfase	weidegras	2			600-700
5	SCHRAALLAND (incident.)	< 5 ton					hooi		450-550	30-35	zie bij fase 4	
	Instandhouden		zie blz. 18 en 24				weidegras		500-600			

ds = droge stof s = snede
< 500: veebezetting x weidedagen

duur: van fase 0 tot 3 vergt 4-8 jaar (fase 2 vermeden)
< 50kgN* = ca. 10 ton storrijke mest/ha/jr

energie in VEM en eiwit in DVE
melkvee* = koeien in 2^e helft lactatie

NW = naweiden
(K) = incidenteel bekalken

Bron: Natuurlijke graslanden in particulier natuurbeheer

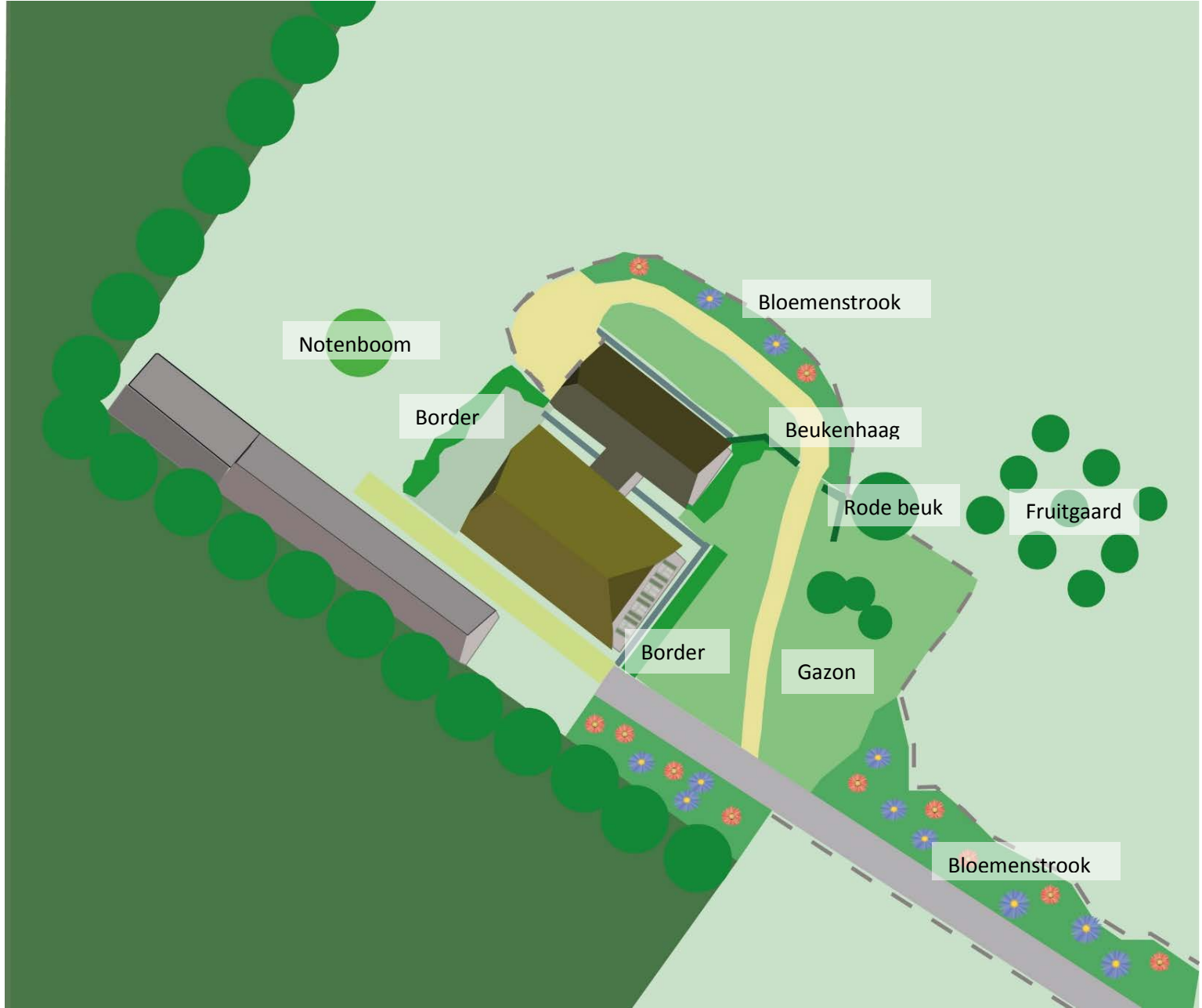
Referentiebeeld droog schraalland (Junner Koeland)

5 Inrichting erf

Het erf Fortmonderweg 21, wordt ingericht met streekeigen erfbeplanting. Verschillende (meidoorn)hagen, een kruidenrijke bloemenweide, verschillende borders en een hoogstam fruitgaard maken in ieder geval deel uit van het plan. Verder wordt het erf natuurlijk ingericht met als doel zo veel mogelijk ruimte te bieden aan flora en fauna en daarmee een grote biodiversiteit. Het landschapontwikkelingsplan (LOP), de structuurvisie Olst-Wijhe en de folder mijn natuurerf (Landschap Overijssel) vormen belangrijke inspiratiebronnen. Op de volgende pagina volgen enkele referentiebeelden voor de inrichting van het erf.

Referentiebeelden: hoogtamboomgaard

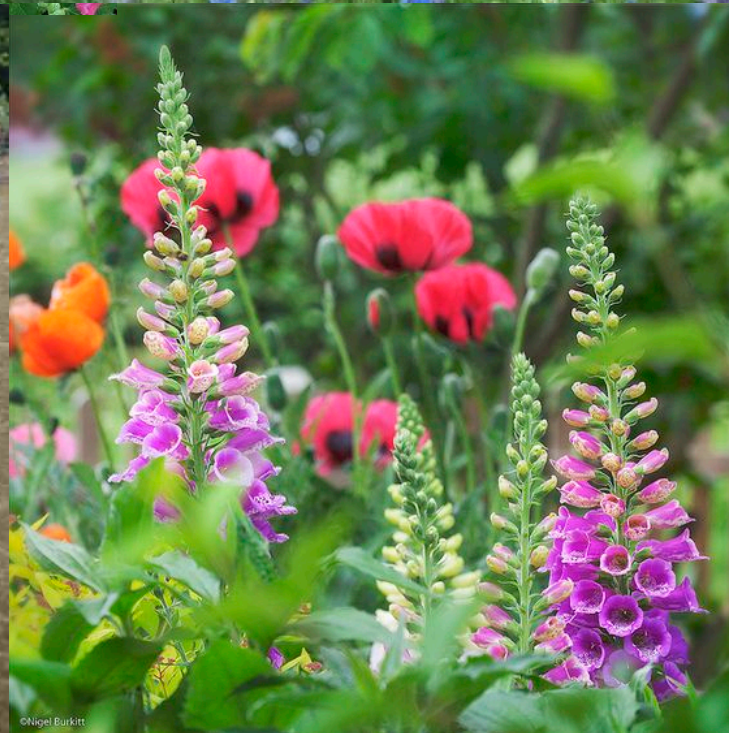
Referentiebeelden: bloemenstroken

Referentiebeelden: voortuin boerderij

Referentiebeelden: borders

Referentiebeelden: dieren op en rondom het erf

